

การประยุกต์ใช้ลวดลายบนผ้าหม้อห้อม ในงานศิลปะภาพพิมพ์ Apply the pattern on Mauhom fabric in the printmaking

สุรางคณา ผิวมันกิจ

Surangkana Piwmanakij

สาขาวิชาศิลปะภาพพิมพ์ ภาควิชาวิจิตรศิลป์ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Printmaking Department of Fine Arts Poh-Chang Academy of Arts

Rajamangala University of Technology Rattanakosin

e-mail: surangkana.piw@rmutr.ac.th

Received: November 25, 2021; Revised: February 14, 2022; Accepted: February 21, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลวดลายบนผ้าหม้อห้อม ลวดลายบนแม่พิมพ์แกะไม้ เพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะภาพพิมพ์ การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาที่บ้านทุ่งไธ้ง จังหวัดแพร่ โดยเข้าศึกษาที่ หม้อห้อมบ้านป่าเลื่อง และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่ม สังเกต และบันทึกภาพ รวบรวมข้อมูล ลายผ้า ลวดลายบนแม่พิมพ์แกะไม้ และอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม

จากการศึกษาข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ออกแบบภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ผ่านจินตนาการ ในรูปแบบศิลปะแบบศิลปะกึ่งนามธรรม นำมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะภาพ-พิมพ์ผ่านกระบวนการศิลปะภาพพิมพ์พื้นราบ เทคนิคภาพพิมพ์หิน จำนวน 3 ชั้น และออกแบบต้นแบบลวดลายนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะภาพพิมพ์ ผ่านกระบวนการภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องยาง จำนวน 2 ชั้น รวมผลงานที่ได้ ทั้งหมด 5 ชิ้น

ผลการวิจัย พบว่า ในการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ที่ต้องการการแสดงออกเรื่องของความงามสุนทรีย์ในงานศิลปะ ทั้ง 2 เทคนิคสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาลวดลาย นำมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ เป็นลำดับขั้นตอน ตั้งแต่วิธีการหาข้อมูล การคิดวิเคราะห์ วิธีการสร้างภาพร่าง วิธีการทำงานในกระบวนการศิลปะภาพพิมพ์ จนสำเร็จได้เป็นผลงานที่สมบูรณ์ เป็นการสร้างกรอบทางความคิดในการทำงานศิลปะ ที่ผสมผสานการทำงานแบบวิจิตรศิลป์ และประยุกต์ศิลป์ไว้ด้วยกันได้อย่างลงตัว ในรูปแบบผลงานศิลปะภาพพิมพ์

คำสำคัญ: ศิลปะภาพพิมพ์; ลวดลายบนผ้าหม้อห้อม

ABSTRACT

The objective of this research was to study the patterns of design on the Mauhom cloth. Process of making a woodcarving mold to make a pattern on Mauhom cloth and to be used to create a work of printmaking. This study was conducted at Baan Thung Hong, Phrae Province. Aunt Yellow's house and Mauhom Thung Charoen community enterprise group dyed with natural dyes by interviewing representatives of the group, observing, recording images, collecting data, fabric patterns, and environmental influences.

From the study and analyze the data, design sketches of creative works through imagination in a semi-abstract art form applied in the art of printmaking through the process of printing art on a flat surface 3 pieces of lithograph technique and design prototypes to create a work of printmaking through embossed printmaking process. The technique of linocut printmaking, 2 pieces, total 5 pieces of works.

It was found that in the work of printmaking that requires the expression of beauty and aesthetics in art. Both techniques can apply the knowledge gained from the study of natural patterns to be applied in Creative work. Whether it is about asking for ways to think about creating works step by step since the way to find information, analytical thinking how to create a sketch, how to work in the graphic arts process until the success is complete. It is model idea creation in art work that combines the work of fine arts and applied arts together perfectly in the form of printmaking.

Keywords: Printmaking; pattern on Mauhom cloth

บทนำ

จากอดีตถึงปัจจุบันมนุษย์ได้มีพัฒนาการและการออกแบบลวดลาย ประเทศไทยมีแหล่งผลิตผ้าเกี่ยวกับผ้ามากมายและหลากหลายในปัจจุบัน เรียกได้ว่ามีทุกภูมิภาค

ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคอีสาน มีเอกลักษณ์รูปแบบหลากหลายตามท้องถิ่นและความนิยมในรูปแบบลวดลายแตกต่างกันไป จะเห็นได้จากสื่อสังคมออนไลน์ปัจจุบัน แต่ที่เป็นที่นิยม ค่อนข้างเป็นวงกว้างขึ้นก็คือ

ผลิตภัณฑ์ที่มาจากการย้อมสีธรรมชาติ ที่มีการออกแบบลวดลายที่ทันสมัยขึ้นทำให้กลุ่มผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย เป็นที่นิยมของทั้งกลุ่มเด็ก วัยรุ่น วัยกลางคน จนถึงวัยผู้สูงอายุ ซึ่งรูปแบบลวดลายก็จะมีแตกต่างกันไปตามช่วงอายุ ต้องยอมรับว่า เครื่องนุ่งห่มที่สวยงามมีเอกลักษณ์ ถือว่าเป็น 1 ในปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ พบว่าในประเทศไทยมีแหล่งผลิตผ้าที่ทำจากการย้อมสีธรรมชาติและสามารถสร้างลวดลายลงบนผ้าได้อย่างสวยงาม นั่นก็คือจังหวัดแพร่ ชาวแพร่หรือชาวไทยพวน เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากประเทศลาว ที่ได้นำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาการย้อมผ้า และพัฒนาการทำลวดลายผ้ามาจนถึงปัจจุบันนี้มากกว่า 100 ปี

นอกเหนือจากเอกลักษณ์เรื่องของการย้อมสีผ้าหม้อห้อมแล้ว ในการทำลวดลายให้เกิดบนผ้าหม้อห้อมก็ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ การทำลวดลายก็มีหลากหลายวิธี ด้วยการออกแบบลวดลายที่ใช้วิธีการออกแบบจากลวดลายที่มาจากธรรมชาติ จากรูปร่างเลขาคณิต รูปร่างอิสระ เป็นต้น

หทัยรัตน์ เพ็ญแก้ว (2556) กล่าวว่า การออกแบบลวดลายบนผ้าหม้อห้อมที่ทำในปัจจุบัน นิยมใช้เป็นลวดลายในธรรมชาติ คือรูปแบบมีความสม่ำเสมออย่างชัดเจน

นพพร คุณอนันต์ (2559) ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับลวดลายผ้าหม้อห้อมไว้ ปัจจุบันนิยม

ทำออกมา 2 ลักษณะ คือ 1. ลวดลายที่สร้างมาจากลายเหมือนจริง เห็นมากที่สุด คือ คน สัตว์ ดอกไม้ ลายเถาวัลย์ และพืชพันธุ์ประเภทต่าง ๆ 2. ลวดลายสัญลักษณ์ เป็นลวดลายที่ผู้สร้างงานต้องการสื่อความหมายหรือบอกให้รู้ถึงบางอย่าง ซึ่งไม่สามารถแปลความหมายได้

โดยในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาลวดลายจากแม่พิมพ์แกะไม้ และลวดลายบนผ้าหม้อห้อม ที่ได้รูปแบบการสร้างสรรค์จากต้นแบบที่มาจากธรรมชาติ

การสร้างสรรค์ต้นแบบลวดลายบนผ้าหม้อห้อมมีวิธีการออกแบบลวดลายตัดทอนให้เกิดรูปร่างง่าย ๆ และนำไปทำแม่พิมพ์ด้วยการใช้ไม้ เพื่อให้เกิดเป็นต้นแบบ ก่อนจะนำไปสู่กระบวนการพิมพ์ลายลงบนผ้า กล่าวคือ การทำต้นแบบได้มาจาก หนึ่งในกระบวนการภาพพิมพ์ที่ผู้คนรู้จักกันมานาน คือ

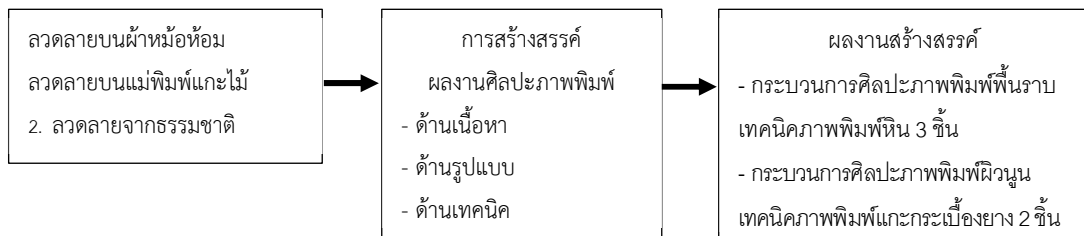
พัลลภ วังบอน (2561) กระบวนการภาพพิมพ์ผิวฐาน (Relief Process) คือ การนำแม่พิมพ์มาแกะขุด ขุด หรือ แซะ ให้ลึกลงไปจากผิวแม่พิมพ์ ทำให้เกิดลวดลาย เทคนิคที่คนทั่วไปรู้จักคือ เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ (woodcut)

จากข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดในการที่จะศึกษาเกี่ยวกับลวดลายบนผ้าหม้อห้อมเป็นการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลลวดลายบนผ้าหม้อห้อม และลวดลายที่อยู่บนแม่พิมพ์แกะไม้ ที่บ้านทุ่งไธ้ง

จ.แพร่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะภาพพิมพ์ ซึ่งในการทดลองทำงานสร้างสรรค์ครั้งนี้

มีกรอบแนวคิดในการทำงาน ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลวดลายบนผ้าหม้อห้อมและลวดลายบนแม่พิมพ์แกะไม้
2. เพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะภาพพิมพ์

3. ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ จำนวน 5 ชิ้น

วิธีการศึกษา

ศึกษาข้อมูล จากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม จากการลงพื้นที่ศึกษาลวดลายที่บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยได้เข้าศึกษาข้อมูลจาก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สาขาหม้อห้อมพิมพ์ลายปราชญ์ชุมชน นางเหลียง ทองสุข และ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ และ วิเคราะห์ข้อมูล เลือกลวดลายที่จะมาเป็นต้นความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจากความน่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเนื่องจากทั้งสองกลุ่มที่ได้ศึกษา นอกจากจะนำต้นคราม และต้นห้อม ที่ได้นำมาสกัดให้เป็น

ขอบเขตการวิจัย

1. เก็บข้อมูลที่ บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่
 - กลุ่มศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สาขาหม้อห้อมพิมพ์ลาย ปราชญ์ชุมชน นางเหลียง ทองสุข
 - กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ
2. ศึกษาการสร้างลวดลายบนผ้าหม้อห้อมและลวดลายบนแม่พิมพ์แกะไม้

สีย้อมผ้าแล้ว ยังได้นำความโดดเด่น ของใบต้น
คราม และดอกของต้นห้อมมาสร้างสรรค์เป็น
ลวดลายผ้า ทำให้การทดลองทำงานสร้างสรรค์
ครั้งนี้ ได้เลือกนำเอา ใบของต้นคราม และดอก
ของต้นห้อม ที่วาดเหมือนจริง มาผสมผสานกับ
ลวดลายที่ถูกทอดรูปแบบออกจากแม่พิมพ์ และ
ลวดลายจากผ้าที่ไปสำรวจมานำมาถ่ายทอดผ่าน
จินตนาการ และการออกแบบ แสดงออกผ่าน
กระบวนการศิลปะภาพพิมพ์

กำหนดรูปแบบและวิธีการสร้างสรรค์ งาน

ด้านเนื้อหา สร้างสรรค์ผลงานจาก
การลงพื้นที่หาข้อมูลลวดลายผ้าที่บ้านทุ่งไธ้ง
จังหวัดแพร่ ต้นแบบในการสร้างสรรค์ได้มาจาก
แหล่งที่มาจากธรรมชาติพบที่บ้านทุ่งไธ้ง คือ
ต้นคราม ต้นห้อม นำมาออกแบบให้เกิดเป็น
ลวดลายและผสมผสานจินตนาการส่วนตน

ด้านรูปแบบ เนื่องจากการทำงานวิจัย
ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองทำ กับสองกระบวนการ
ในงานศิลปะภาพพิมพ์รูปแบบการทำงานจะถูก
แบ่งออกเป็นสองส่วน ดังนี้

1. สร้างสรรค์ผลงานผ่านรูปแบบกึ่ง
นามธรรม (Semi Abstract) โดยผลงานจะเป็น
ลักษณะงานในรูปแบบฟอร์มอิสระ มีการลง
น้ำหนักแสงเงาทับซ้อนกันลงให้เกิดมิติ
2. สร้างสรรค์เป็นลักษณะงานศิลปะ
ภาพพิมพ์ที่เป็นภาพพิมพ์ลวดลาย เป็นรูปแบบ
ของการทำลายซ้ำ

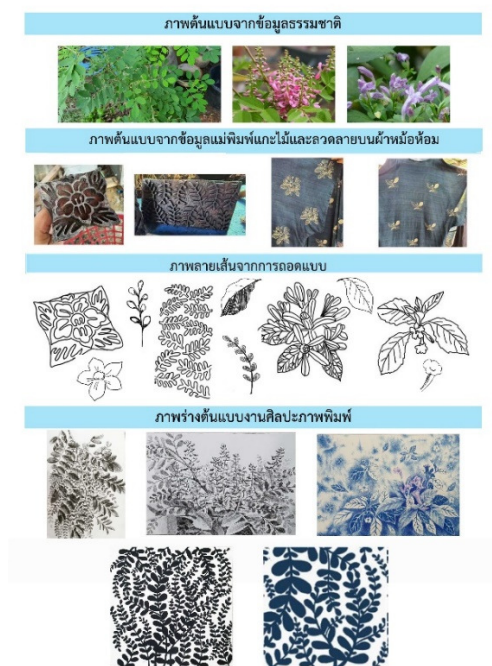
ด้านเทคนิค ในการสร้างสรรค์ผลงาน
ตามวัตถุประสงค์ขอการทำวิจัยคือต้องการนำ
ข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้ในงานศิลปะภาพพิมพ์
การสร้างสรรค์ผลงานจึงถูกทดลองใช้กับ
กระบวนการภาพพิมพ์ 2 กระบวนการ คือ
กระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบ เทคนิคภาพ
พิมพ์หิน และกระบวนการภาพพิมพ์ผิววน
เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องยาง

ขั้นตอนถอดลวดลายและการสร้าง ภาพร่างผลงาน

ขั้นตอนแรก นำลวดลายที่ได้มาถอด
ลวดลาย ให้เป็นลายเส้น เพื่อหารูปแบบในการ
นำไปผสมผสานในภาพร่าง หลังจากนั้นร่าง
ภาพด้วยการใช้ดินสอ EE และดินสอสี วาด
ระบายให้เกิดน้ำหนัก ใช้จินตนาการในการ
สร้างสรรค์ผลงานออกมาโดยเลือกใช้รูปแบบใน
การสร้างสรรค์ผลงานคือรูปแบบกึ่งนามธรรม
สร้างสรรค์ผลงานเป็นลักษณะรูปทรงอิสระ
มีการผสมผสานของรูปร่างรูปทรงที่เหมือนจริง
และรูปร่างที่ออกแบบเป็นลวดลายถูกตัดทอน
รายละเอียด สร้างสรรค์น้ำหนักให้มีการทับ
ซ้อน ในเทคนิคภาพพิมพ์หิน ได้สร้างสรรค์
ผลงาน ทั้งหมด 3 ชิ้น และในเทคนิคภาพพิมพ์
ผิววน วิธีการขึ้นโครงภาพด้วยการร่างเส้นด้วย
ดินสอ ลงบนกระดาษขนาด 30x30 เซนติเมตร
เท่างานจริง จินตนาการในการสร้างสรรค์
ผลงานออกมาโดยเลือกใช้รูปแบบในการ
สร้างสรรค์ ด้วยวิธีการออกแบบลวดลาย แบบ

ดัดแปลงรูปแบบ การตัดทอนรายละเอียด
ให้ออกมาเป็นลวดลายตามที่คิดไว้ และนำสี
โปสเตอร์มาระบายสีตามโครงร่างของลวดลาย

ในการทำแบบร่าง และนำเข้าโปรแกรม Photo
Shop เพื่อปรับความคมชัด ทั้งหมด 2 ชั้น

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการถอดลวดลายและภาพร่าง

การสร้างสร้างสรรค์ผลงาน แบ่งออก
เป็น 2 กระบวนการ ดังนี้

1. กระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบ เทคนิคภาพพิมพ์หิน (Lithography)

ในการทำงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย
สร้างสรรค์กระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบ
เทคนิคภาพพิมพ์หิน (lithograph) เพื่อให้เห็น
ขั้นตอนทั้งหมดเป็นกรณีตัวอย่างในการทำงาน
ตั้งแต่การสร้างสรรค์ออกแบบภาพร่าง

การเตรียมอุปกรณ์ และการปฏิบัติสร้างสรรค์
ผลงานในขั้นตอนการพิมพ์ จนจบทุกขั้นตอนใน
การทำงาน เนื่องจากในการทำงานเทคนิคภาพ
พิมพ์หินมีกระบวนการในการทำงานหลายส่วน
จึงขอยกตัวอย่างเพียง 1 ชั้น เป็นตัวอย่างใน
การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้โดยผลงานที่นำมาสร้างสรรค์
เป็นตัวอย่าง คือผลงานชิ้นที่ 2 สร้างเมื่อปี พ.ศ.
2564 ขนาด 40x 60 เซนติเมตร

1.1 ขั้นตอนการขยายต้นแบบ การลอกลาย และการเขียนไข

1.1.1 นำภาพร่างผลงานที่
เสร็จสมบูรณ์แล้วนำไปขยายใหญ่ด้วยเครื่อง
ถ่ายเอกสารโดยกำหนดขนาดให้เท่ากับขนาด
เท่ากับ 40 x 60 เซนติเมตร

1.1.2 ขั้นตอนการลอก
ลายเส้นโครงสร้างผลงานลงบนแผ่นไขฟิล์ม
และกำหนดเครื่องหมาย “T” และ “I” (ที-บาร์
/ Register Mark) ลงบนแม่พิมพ์อลูมิเนียม และ
ลงบนขนาดกรอบของกระดาษพิมพ์

1.1.3 ขั้นตอนการลอกแบบ
โครงร่างลายเส้นลงบนแม่พิมพ์

1.1.4 ขั้นตอนการกั้นกาว
บริสุทธิ์ที่ขอบงาน เพื่อกำหนดขอบงาน เป็น
การเคลือบกาวไว้เพื่อป้องกันไขจากมือเวลา
เขียนผลงาน เพราะถ้าหากแม่พิมพ์เกิดรอยไข
อาจเกิดความเสียหาย

1.1.5 ขั้นตอนการเขียน
แม่พิมพ์ด้วยวัสดุไข

1.2 ขั้นตอนการเคลือบกาว บริสุทธิ์ (Gum Plate)

1.2.1 นำฟองน้ำที่มีเทคเจอร์
ที่นุ่ม ชุบแป้งฝุ่นพอประมาณลูบวนให้ทั่วเพลท
แม่พิมพ์ เพื่อเป็นการหยุดความชื้นบน
ผิวหน้าของแม่พิมพ์

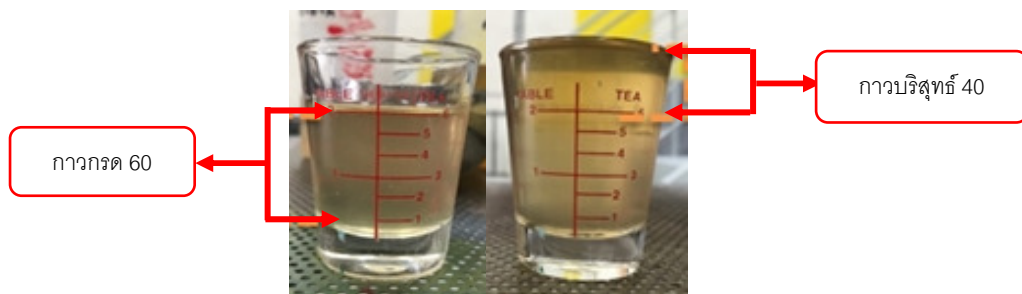
1.2.2 นำกาวกระถินบริสุทธิ์
เทลงกลางเพลท พอประมาณ 20 - 30 มิลลิลิตร

(ML) หลักจากนั้นใช้ฟองน้ำที่ผ่านการชุบน้ำ
บีบน้ำออกให้หมด นำมาลูบวนกาวบริสุทธิ์ให้
ทั่วแม่พิมพ์ เคลือบกาวไปในทิศทางเดียวกัน
ลูบกาวออกให้หมดให้บางที่สุด รอแห้ง 24 ชั่วโมง
หรือ สามารถรอแห้งได้ 10 -15 นาที

1.3 ขั้นตอนการกัดกรด (Etching Plate)

1.3.1 การเตรียมกาวกรด
ผสมเคมีระหว่างกรดฟอสฟอริก (Phosphoric
acid) 5.6 มิลลิลิตร (ML) กับกาวบริสุทธิ์
(Pure gum) 8 ออนซ์ (OZ) โดยกำหนดให้แก้ว
ตวงยาขนาด 1 ออนซ์ (OZ) เท่ากับ เทกาว
บริสุทธิ์จำนวน 8 ครั้ง (1 ครั้ง : 1 ออนซ์ OZ)
จะได้สูตรของการผสมกาวกัดกรด หรือที่
เรียกว่า “ กาวกรด ” (Gum Etch) การผสม
กาวกรดจะต้องผสมทั้งกรดฟอสฟอริก
(Phosphoric acid) และกาวบริสุทธิ์ (Pure
gum) คนให้เข้ากันลงในภาชนะที่มีฝาปิด

1.3.2 ขั้นตอนการกัดกรด
แม่พิมพ์ ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้วัสดุไขที่อยู่
บนแม่พิมพ์ปรับสภาพเพื่อรับหมึกได้ดี นำกาว
บริสุทธิ์มาผสมกับกาวกรด ตามสูตรในการกัด
กรดในอัตราส่วน 60 : 40 คือ กาวกรด (Gum
Etch) 60 และเจือจางด้วยกาวบริสุทธิ์ (Pure
Gum) 40 หลังจากนั้น เทใส่แก้วผสมกรด เมื่อได้
อัตราส่วนตามที่ต้องการให้เทใส่ถ้วยสแตนเลส
แล้วใช้แปรงพู่กันวนกาวให้เข้ากันอีกครั้งก่อนจะ
นำไปกัดกรดบนแม่พิมพ์ ซึ่งใช้เวลา 5 นาที

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการผสมกาวเพื่อใช้กัดกรด

1.3.3 ขั้นตอนการกัดกรดแบบ
ทดเวลา การกำหนดค่าน้ำหนักก่อน – เข้ม โดย
ใช้เวลา 5 นาที โดยใช้แปรงขนนุ่มลูบกรดสลับ
ไปมา เริ่มกัดกรดจากพื้นที่ว่างเปล่าหรือบริเวณ
กรอบรอบๆ ของภาพโดยยังไม่ต้องจับเวลา เริ่ม
1 นาทีแรกกัดที่น้ำหนักเข้มสุด นาทีที่ 2 แล้ว
เคลื่อนตำแหน่งน้ำหนักเทาเข้มที่รองลงมา ซึ่ง
หากเปลี่ยนตำแหน่งการกัด ก็ยังคงต้องใช้แปรง
พู่กันกลับไปวนตรงน้ำหนักแรกที่กัดไปแล้ว

ตั้งแต่นาทีแรก นาทีที่ 3 เคลื่อนตำแหน่งไปใช้
แปรงกรดสลับไปมา ในตำแหน่ง น้ำหนักเข้ม
ที่สุด เทาเข้ม เทา พอครบ 3 นาที ให้เลื่อน
ตำแหน่งไปวนแปรงสลับไปมาในตำแหน่ง
น้ำหนักเข้มที่สุด เทาเข้ม เทา เทาอ่อน เมื่อครบ
4 นาที เลื่อนตำแหน่งไปที่น้ำหนักอ่อน
วนแปรงกรดสลับไปมาในตำแหน่ง ที่วนมา
ทั้งหมด และเริ่มวนกาวให้ครบทุกส่วนจนครบ
5 นาที สรุปลงเป็นภาพน้ำหนักได้ ดังนี้

ภาพที่ 4 ขั้นตอนกัดกรด

1.3.4 นำแม่พิมพ์ล้างน้ำเปล่า
ให้สะอาด จากนั้นนำแม่พิมพ์มาเช็ดด้วย

ฟองน้ำให้หมดเพื่อให้คราบน้ำหลังจากนั้นนำ
กาวบริสุทธิ์เทให้พอเหมาะ และใช้อุ้งมือทั้งสอง

ข้างวนกวาลงทั่วทั้งแม่พิมพ์ ประมาณ 2 นาที ใช้ผ้าสาหลูทำเป็นลูกประคบ เช็ดวนเป็นก้นหอย สลับขึ้นลงทั่วทั้งแม่พิมพ์ เปลี่ยนผ้าแห้ง ปั่นเป็นลูกประคบ วนสลับด้วยความเร็ว ขึ้นลง 3-4 ครั้ง จนกวาวบริสุทธิ์ เรียบและบาง อย่างสม่ำเสมอทั่วทั้งแม่พิมพ์

1.4 ขั้นตอนการล้างเขม่าดำ และการกลิ้งหมึกพิมพ์

ใช้ผ้านุ่มชุบน้ำมันสน เช็ดวนเพื่อล้างเขม่าดำจากการเขียนไขออก เช็ดซ้ำวนให้ทั่วแม่พิมพ์ จนเหลือร่องลอยความเป็นไขจาง ๆ หลังจากนั้นนำผ้าชุบน้ำมันทินเนอร์ เช็ดวนเหมือนเดิมจนแม่พิมพ์สะอาด จนไม่มีคราบของวัสดุไขเหลืออยู่ และขั้นตอนต่อไป นำผ้าชุบน้ำยาเรดแลคเคอร์ ลูบเช็ดวนส่วนที่จะเป็นฐานไขในการรับหมึกจากลูกกลิ้ง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ มาก ต้องใช้ความเร็วเช็ดวน ลูบให้บางในส่วนพื้นที่ ที่เป็นภาพผลงาน หลังจากนั้น นำผ้านุ่มชุบน้ำกับหมึกพิมพ์บริสุทธิ์ที่ยังไม่ผ่านการผสมผงแมกนีเซียมคาร์บอเนต เจือจางด้วยน้ำมันสนเล็กน้อยเมื่อหมึกเหลว

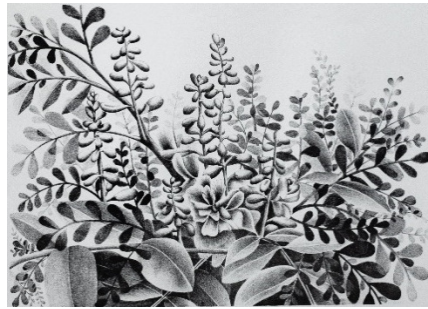
แล้วให้เช็ดวนให้ทั่วแม่พิมพ์ และเปลี่ยนผ้านุ่มสะอาดเช็ดวนให้หมึกบางที่สุดหลังจากนั้น นำฟองน้ำชุบน้ำ วนให้ทั่ว เพื่อเช็ดสีหมึกส่วนที่ไม่ใช่หน้าผลงานออก และหลังจากนั้น ก็สามารถเริ่มเข้าสู่กระบวนการพิมพ์ได้ในลำดับต่อไป

1.5 ขั้นตอนการพิมพ์

หลังจากทำขั้นตอนล้างเขม่าดำเสร็จแล้ว ให้ใช้ลูกกลิ้งที่เตรียมหมึกไว้ กลิ้งลงแม่พิมพ์ให้ครบทุกทิศทาง โดยแบ่งเป็น 3 ชุด ของการกลิ้ง กลิ้งหมึกสลับกับการเช็ดน้ำ เมื่อกลิ้งหมึกครบชุดแล้วให้ ให้คลีนหน้างานด้วยถุงน่อง ถุงน่องจะเป็นตัวดึงหมึกพิมพ์ที่ไม่ต้องการออกจากขอบผลงานเพื่อความสะอาด โดยรอบตัวผลงาน หลังจากนั้น นำกระดาษพิมพ์ มาวางทับบนหน้าแม่พิมพ์ที่กลิ้งหมึกเรียบร้อยแล้ว นำเข้าสู่กระบวนการพิมพ์ด้วยการใช้แท่นพิมพ์ อัดรีดหมึกที่อยู่บนหน้าแม่พิมพ์ ให้มาติดบนกระดาษพิมพ์ ทำกระบวนการพิมพ์แบบนี้ทำซ้ำจนครบกระดาษทุกแผ่นที่เตรียมไว้

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการพิมพ์

ภาพที่ 6 ภาพซ้ายมือผลงานภาพร่าง ภาพขวามือผลงานที่สร้างด้วยเทคนิคภาพพิมพ์หิน

2. กระบวนการภาพพิมพ์ผิวฉนวน เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องยาง (Linocut)

กระบวนการภาพพิมพ์ผิวฉนวน เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องยาง เพื่อให้เห็น ขั้นตอนทั้งหมดเป็นกรณีตัวอย่างในการทำงาน ตั้งแต่การสร้างสรรค์ออกแบบภาพร่าง การเตรียมอุปกรณ์ และการปฏิบัติ สร้างสรรค์ ผลงานในขั้นตอนการพิมพ์ จนจบทุกขั้นตอนในการทำงาน ขอยกตัวอย่าง เพียง 1 ชิ้น เป็น ตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้า โดยผลงานที่นำมา สร้างสรรค์เป็นตัวอย่างคือ ผลงานชิ้นที่ 4 สร้าง เมื่อปีพ.ศ. 2564 ขนาด 30x 30 เซนติเมตร

2.1 ขั้นตอนการลอกลายลงบน แม่พิมพ์กระเบื้องยาง

ขั้นตอนการลอกลายใช้วิธีการ ลอกลายด้วยการใช้กระดาษไขฟิล์ม และใช้ กระดาษลอกลาย ขั้นตอนการทำคือ นำ กระดาษไขฟิล์มลอกลายโครงร่างของภาพร่าง ที่ออกแบบไว้ ลอกลายจนครบทุกจุด หลังจากนั้น นำกระดาษลอกลายวางทับไว้บนแม่พิมพ์

กระเบื้องยาง และนำไขฟิล์มที่ลอกลายโครง ร่างไว้ตอนต้น ให้กลับด้านไขและวางทับลงบน กระดาษลอกลายที่วางอยู่บนแม่พิมพ์กระเบื้อง ยาง และทำการลอกลายทั้งหมดลงบนแม่พิมพ์ ด้วยปากกาถูกลื่น คัดลอก ให้ครบทุกจุดของ โครงร่าง

2.2 ขั้นตอนการแกะแม่พิมพ์ กระเบื้องยาง

ในการแกะแม่พิมพ์จะใช้ อุปกรณ์หลักคือ เครื่องมือแกะสลักไม้ เครื่องมือแกะจะใช้ตัว V, สี่รูปร่าง U, สี่รูปร่าง C, สี่หน้าตัดแบน, และ สี่ใบมีด ด้วยลักษณะ การทำงาน เป็นการทำงานภาพพิมพ์ลวดลาย ใช้สีพิมพ์แค่สีเดียว จึงมีขั้นตอนการแกะเพียง ขั้นตอนเดียว คือ แกะในส่วนที่ไม่ต้องการให้ หมึกพิมพ์ติด ให้แกะออกไปให้หมด หลังจาก นั้นก็นำเข้าสู่กระบวนการพิมพ์

2.3 ขั้นตอนการเตรียมหมึกพิมพ์

ทำการเตรียมสี หมึกพิมพ์ เตรียมโดยการเลือกสีที่ต้องการใช้ ตักสีโดยใช้

เกรียงดักสีวางไว้บนแท่นกลิ้งสี ใช้เกรียงหวดสีบนแท่นไป จากนั้นใช้เกรียงดักสีพอประมาณปาดบนแท่นกลิ้งสีแล้วใช้ลูกกลิ้งคลึงตีสีให้เรียบเนียนเพื่อเตรียมหมึกสำหรับใช้กลิ้งหมึกบนแม่พิมพ์

2.4 ขั้นตอนการพิมพ์

2.4.1. นำแม่พิมพ์วางบนโต๊ะ แล้วนำลูกกลิ้งที่กลิ้งสีหมึกพิมพ์แล้วไปกลิ้งบนแม่พิมพ์ที่เตรียมไว้ เมื่อสังเกตจะเห็นว่าหมึกที่อยู่บนลูกกลิ้งจะถูกถ่ายลงไปยังแม่พิมพ์แทน หมึกที่อยู่บนลูกกลิ้งก็จะบาง ลงจึงต้องนำลูกกลิ้งไปกลิ้งรับหมึกที่แท่นกลิ้งสีอีกครั้งเพื่อนำมาถ่ายลงแม่พิมพ์ กลิ้งจนเนียนเสมอกันทั้งแม่พิมพ์ เมื่อสังเกตหน้าแม่พิมพ์รับหมึกพิมพ์มาเพียงพอแล้ว ก็สามารถเข้าสู่กระบวนการพิมพ์ได้

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการวางแม่พิมพ์เข้าฉากล๊อคและวางกระดาษ

2.4.3 นำมาบาเลนมาถูหลังกระดาษเพื่อหาขอบงานทั้ง 4 ด้าน เพื่อเวลาถูกจะได้มองเห็นขอบงาน จะได้รู้สัดส่วนในการที่จะถูเพื่อให้หมึกติดขึ้นมาบนกระดาษ ใช้เวลาถูกไปมาให้ทั่วแม่พิมพ์ พอรู้สึกทั่วแล้วให้หยุดและเปิดกระดาษดูเพื่อเช็คความหมึกพิมพ์ติด

2.4.2 นำแม่พิมพ์ที่กลิ้งสีเรียบร้อยแล้วไปวางลงในฉากล๊อคแม่พิมพ์ โดยวางให้แนบสนิทที่สุดอย่าให้เอียงเป็นอันขาด และนำกระดาษพิมพ์มาวางจุดที่สามารถไขข้อควรระวังในการวางกระดาษให้ยกกระดาษด้านท้ายของการเข้าพิมพ์ ให้สูงที่สุดเพื่อเวลานำกระดาษเข้ามารัดกระดาษ จะได้ไม่โดนหมึกพิมพ์ พอหลังจากวางตรงมาร์คแล้วให้วางกระดาษลงและใช้มือลูบหลังกระดาษเพื่อให้กระดาษแนบติดกับแม่พิมพ์กระดาษจะไม่ขยับ เพราะโดนความเหนียวของหมึกติดดูกระดาษยึดติดกับแม่พิมพ์ไว้ หลังจากนั้นให้ถอนฉากล๊อคแม่พิมพ์ออก

ขึ้นมาเป็นลวดลายครบหรือยังถ้ายังให้ถูกซ้ำอีกครั้งจนผลงานสมบูรณ์ แล้วจึงถอนกระดาษออกจากแม่พิมพ์ นำกระดาษที่พิมพ์เสร็จแล้วตากไว้ ให้สีหมึกแห้ง ใช้เวลาประมาณ 1-2 วัน และลงนามเป็นขั้นตอนสุดท้าย

ภาพที่ 8 ขั้นตอนการพิมพ์ด้วยวิธีการถูด้วยมือ

ภาพที่ 9 ภาพถ่ายมือผลงานภาพร่าง

ภาพขวามือผลงานที่สร้างด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องอย่าง

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยจึงได้ยึดหลักแนวคิดในการทำงานสร้างสรรค์ โดยใช้ต้นแบบและต้นห่อ เป็นต้นความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน ด้วยการทดลองสร้างสรรค์ผลงานผ่านกระบวนการศิลปะภาพพิมพ์ ได้ทดลองกับ 2 กระบวนการในงานภาพพิมพ์ คือ กระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบเทคนิคภาพพิมพ์หิน และกระบวนการภาพพิมพ์ผิวเรียบ เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องอย่าง โดยได้วิเคราะห์

ผลงานสร้างสรรค์ทั้งหมด 5 ชิ้นงาน แยกเป็น 2 กระบวนการ คือ กระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบ เทคนิคภาพพิมพ์หิน 3 ชิ้น และกระบวนการภาพพิมพ์ผิวเรียบ เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องอย่าง 2 ชิ้น ได้ผลงานทั้งหมดดังนี้

ภาพที่ 10 ผลงานเสร็จสมบูรณ์สร้างด้วยกระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบเทคนิคภาพพิมพ์หิน

ภาพที่ 10 ผลงานเสร็จสมบูรณ์สร้างด้วยกระบวนการภาพพิมพ์ผิววน
เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องยาง

อภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ทดลองนำต้นความคิดจากลวดลายผ้ามาออกแบบภาพร่างสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะภาพพิมพ์ ด้วยการเลือกเทคนิคภาพพิมพ์พื้นราบ และเทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องอย่าง มาสร้างสรรค์เป็นผลงาน ขอบิบายสรุป ดังนี้

กระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบ เทคนิคภาพพิมพ์หิน จะทำในรูปแบบใช้จินตนาสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดรูปแบบใหม่ในการทำงานสร้างสรรค์ จากการได้นำต้นแบบความคิด คือ ต้นคราม, ต้นหอม มาตัดทอนรูปร่างรูปทรง นำมาผสมผสานกับภาพเหมือนจริงของต้นครามและต้นหอม ด้วยวิธีการนำโครงสร้าง ที่เหมือนจริงเป็นโครงสร้างหลัก และนำลวดลายที่ออกแบบมาวางให้เกิดจังหวะลีลา ผสมกับนำทัศนธาตุที่เป็นน้ำหนักแสงเงามาสร้างให้เกิดมิติ ในด้านการสร้างสรรค์เทคนิค การทำเทคนิคภาพพิมพ์หินมีความเหมาะสมกับวิธีการทำภาพร่าง เนื่องจากการทำภาพร่างได้ใช้วิธีการทำด้วยการวาดเส้นลงน้ำหนักแสงเงา การทำแม่พิมพ์ของเทคนิคภาพพิมพ์หินก็ใช้วิธีการสร้างน้ำหนักแสงเงาให้เหมือนต้นแบบที่ออกแบบไว้ ทำให้เกิดความลงตัวในการสร้างสรรค์

กระบวนการภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องอย่าง ทำใน รูปแบบการพิมพ์ลวดลาย ผ่านการสร้างสรรค์จากต้นแบบ

ภาพร่าง การตัดทอนรูปร่างรูปทรง ของต้นคราม จึงได้ออกแบบให้มีฟอร์มของลวดลายที่มีทั้ง เล็ก กลาง ใหญ่ และทำเป็นสีเดียว ตามรูปแบบของการทำลายบนผ้าหม้อห้อม แบบพิมพ์ลาย การเลือกนำกระเบื้องอย่างมาแทนการใช้วัสดุที่เป็นไม้เนื่องจาก กระเบื้องอย่างเป็นวัสดุที่มีเนื้อไม้แข็ง ง่ายต่อการแกะลวดลายเหมาะกับการสร้างสรรค์ผลงานลักษณะนี้ นอกจากนี้ลวดลายที่สร้างขึ้นใหม่สามารถนำไปต่อยอดสร้างลวดลายผ้าให้กับชุมชนบ้านทุ่งโฮ้ง จังหวัดแพร่ได้ด้วย ในอนาคต

สรุป การสร้างสรรค์ผลงานทั้ง 2 เทคนิคผู้วิจัยพบว่า การทำงานเทคนิคภาพพิมพ์พื้นราบเป็นเทคนิคที่ลงตัวตอบโจทย์กับแนวความคิดและรูปแบบการสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ที่ต้องการการแสดงออกเรื่องของความงามสุทธียะในงานศิลปะ ส่วนเทคนิคภาพพิมพ์แกะกระเบื้องอย่างก็สามารถนำมาสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้ในงานศิลปะภาพพิมพ์ มีวิธีการสร้างงานที่ไม่ซับซ้อนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามทั้ง 2 เทคนิคสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาลวดลายจากธรรมชาติและลวดลายที่มนุษย์สร้างขึ้น นำมาประยุกต์ใช้ในเรื่องของวิธีการคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเป็นลำดับขั้นตอน การหาข้อมูลการทำงาน วิธีการสร้างภาพร่าง วิธีการทำงานในกระบวนการศิลปะภาพพิมพ์

จนสำเร็จได้เป็นผลงานที่สมบูรณ์ เป็นการสร้าง
กรอบทางความคิดในการทำงานศิลปะ
ที่ผสมผสานการทำงานแบบวิจิตรศิลป์และ
ประยุกต์ศิลป์ไว้ด้วยกันได้อย่างลงตัว ในรูปแบบ
ผลงานศิลปะภาพพิมพ์

แม่พิมพ์ลวดลายพิมพ์ลวดลายลงบนผ้า
หม้อห้อมได้ เพื่อสร้างลวดลายใหม่ให้ชุมชน
บ้านทุ่งไธ้ง จ.แพร่

3. สามารถนำกระบวนการสร้างสรรค์
ผลงานไปประยุกต์ใช้ในการสอนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมี การทดลองศึกษาทั้ง 4
กระบวนการหลักของงานศิลปะภาพพิมพ์ คือ
กระบวนการภาพพิมพ์ผิวขุน, กระบวนการภาพ
พิมพ์ลายฉลุ, กระบวนการภาพพิมพ์ร่องลึก,
กระบวนการภาพพิมพ์พื้นราบ

2. สามารถนำลวดลายที่สร้างใน
รูปแบบของการจัดองค์ประกอบใหม่ไปทำ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณทุนวิจัยงบรายได้
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ของมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่ให้การ
สนับสนุนวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

นพพร คุณอนันต์. (2559). *การออกแบบลายผ้าทอ*. กรุงเทพมหานคร: เทพศิลป์ ปริ้นท์.

พัลลภ วังบอน. (2561). *สุนทรีย์ในงานศิลปะภาพพิมพ์โลหะ Aesthetic in the Etching*.
กรุงเทพฯ: ชากุระ.

หทัยรัตน์ เพ็ญแก้ว. (2556). *หม้อห้อมธรรมชาติ*. น่าน: โรงพิมพ์สิริอักษรณวิทยา.